

H. Merckelbach, P. Muris, P.J. van Koppen, I. Wessel, E. Rassin, M. Cranen & C. Meesters (1997) De Nederlandse versie van de Gudjonsson Suggestibility Scale (GSS-NL): Psychodiagnostisch gereedschap. *De Psycholoog*, 32, 355-359.

De Nederlandse versie van de Gudjonsson Suggestibiliteitschaal (GSS-NL)

Psychodiagnostisch gereedschap

Harald Merkelbach, Peter Muris, Peter J. van Koppen, Ineke Wessel, Eric Rassin, Mariëlle Cranen en Cor Meesters

In de forensische psychologie worden deskundigen steeds vaker geconfronteerd met vragen over het waarheidsgehalte van afgelegde bekentenissen. Mede daardoor ontstaat er steeds meer behoefte aan een valide instrument waarmee de betrouwbaarheid van een bekentenis kan worden ingeschat. De Suggestibiliteitschaal van Gudjonsson lijkt hiervoor een geschikte kandidaat. Hieronder volgen de preliminaire gegevens van psychometrisch onderzoek bij een Nederlandse versie van deze schaal.

In de afgelopen jaren kreeg Nederland te maken met een aantal opzienbarende strafzaken waarin bekentenissen die later geheel of gedeeltelijk werden ingetrokken, een sleutelrol speelden. Iets dergelijks was aan de orde in de Leidse balpenzaak (1996), het proces tegen de leden van de bende van Venlo (1995), de Groningse zaak waarin de Zaanse verhoormethode (1996) ter discussie stond, alsmede de zaak rondom de moord op de Bredase kleuter Robin (1997).

Amerikaanse cijfers suggereren dat rond één op de vijf eerder afgelegde bekentenissen wordt ingetrokken op het moment dat de zaak voor de rechter komt (Kalven & Zeisel, 1966). Het ligt voor de hand om ingetrokken bekentenissen te interpreteren als het resultaat van door de verdediging geïnitieerde processtrategieën. Op het eerste gezicht is het immers onwaarschijnlijk dat een verdachte een bekentenis allegt over een misdrijf waaraan hij part noch deel heeft. Onderzoek van vooral Gudjonsson (1992; zie ook Gudjonsson & Sigurdsson, 1994) laat echter zien dat valse bekentenissen wel degelijk voorkomen. Ze zijn er in soorten en maten (Kassin, 1997). Zo bestaat er de vrijwillig afgelegde valse bekentenis (in jargon de 'voluntary false confession' genoemd), die vooral opduikt bij fameuze misdrijven. Illustratief in dit verband is de Lindbergh-zaak die zich eind jaren dertig in de vs afspeelde. Inzet van die zaak was de gekidnapte baby van de beroemde piloot Lindberg. Het ge-

val trok de aandacht van de media en niet minder dan tweehonderd mensen meldden zich als dader in de hoop zo bekendheid te verwerven.

Van een geheel andere orde is de valse bekentenis die afgedwongen wordt, maar waaraan de verdachte zelf geen geloof hecht (een 'coerced-compliant false confession'). Hierbij kan de bekentenis het best worden opgevat als een poging van de verdachte om een einde te maken aan de sociale druk en emotionele intimidatie waaraan hij tijdens politieverhoren blootstaat. De zogenaamde Zaanse verhoormethode verhoogt op die manier de kans op dit type valse bekentenis (Vrij, 1997). Langdurige emotionele provocatie van de verdachte behoort immers tot de basis-ingrediënten van deze methode.¹

Een derde categorie van valse bekentenissen komt tot stand als een verdachte tijdens het politie-interview gaat twijfelen aan zijn geheugen en aan het confabuleren slaat over zijn betrokkenheid bij het misdrijf. In zo'n geval gelooft de verdachte zijn valse bekentenis en wordt gesproken van een 'coerced-internalized false confession'.

Er zijn geen goede cijfers voorhanden over de mate waarin zich tijdens forensische zaken valse bekentenissen voordoen. Ruwe schattingen voor de Amerikaanse situatie variëren van 35 tot zeshonderd per jaar (Kassin, 1997). In een grote steekproef van IJslandse gedetineerden ($N = 509$) zei 12% wel eens een valse bekentenis te hebben afgelegd. Een substantiële minderheid van deze 'false confessors' (18%) gaf aan te eniger tijd geloof te zijn gaan hechten aan de valse bekentenis (Sigurdsson & Gudjonsson, 1996). Afgaand op de literatuur die Gudjonsson (1992) aandraagt, lijken valse bekentenissen in ongeveer tien procent van de gerechtelijke dwalingen een beslissende rol te spelen. Al deze percentages zeggen betrekkelijk weinig over de basisfrequentie van valse bekentenissen, maar ze suggereren wel

Deze bijdrage is de eerste van een reeks, met de titel *Psychodiagnostisch gereedschap*, waarin *De Psycholoog* de komende tijd aandacht wil besteden aan ontwikkelingen in de psychodiagnostiek in de meest ruime betekenis.

dat valse bekentenissen een potentieel belangrijk probleem vormen voor de forensische praktijk (zie ook Crombag, Van Koppen & Wagenaar, 1994).

Natuurlijk zal lang niet elke verdachte onder invloed van een stevig politieverhoor een valse bekentenis afleggen en daarin ook zelf gaan geloven. Volgens Gudjonsson (1992) is een dergelijk scenario afhankelijk van de suggestibiliteit van de verdachte. Het gaat dan met name om wat Gudjonsson (1992) 'interrogatieve suggestibiliteit' noemt, een vorm van suggestibiliteit die moet worden onderscheiden van hypnotische suggestibiliteit. Terwijl hypnotische suggestibiliteit vooral is geassocieerd met begrippen als mentale absorptie, verhoogde imaginatie en bewustzijnsdaling (zie bijvoorbeeld Roche & McConkey, 1990), heeft interogatieve suggestibiliteit meer te maken met vatbaarheid voor misleidende informatie en de neiging om onder sociale druk te conformeren.

De Gudjonsson Suggestibiliteitsschaal (GSS)

Om individuele verschillen in interogatieve suggestibiliteit te meten, ontwikkelde Gudjonsson (1984) een eenvoudig af te nemen test.² Sammier samengevat verloopt deze test als volgt. Een kort verhaal wordt voorgelezen, waarna de proefpersoon een reeks vragen over het verhaaltje krijgt voorgelegd. Een aantal van die vragen gaat over allerlei details van het verhaal. Deze 'true items' zijn in feite geheugenvragen die de bedoeling van de test moeten camoufleren. Andere vragen zijn ronduit misleidend en suggereren informatie die incorrect is. Zo is er in het verhaal sprake van een vrouw die zich verzet tegen een beroving. Een van de suggestieve vragen over dit fragment luidt: 'Sloeg de vrouw één van de aanvallers met de vuist of met de handtas?', waarbij geen van beide opties correct is. Dergelijke vragen meten de neiging van de proefpersoon om suggestieve informatie in zijn of haar geheugen te incorporeren.

Nadat de proefpersoon alle vragen heeft beantwoord, inspecteert de proefleider de antwoorden. De proefleider merkt vervolgens op dat de proefpersoon een aantal fouten heeft gemaakt en hij instrueert de proefpersoon om de vragen een tweede keer te beantwoorden en daarbij accurater te werk te gaan. Met deze interventie wordt nagegaan in hoeverre de proefpersoon onder invloed van sociale druk geneigd is om zijn eerder gegeven antwoorden bij te stellen. In haar minimale vorm levert de GSS aldus twee scores op: een zogenaamde Yield-score (het aantal keren dat de proefpersoon misleidende informatie accepteert) en een Shift-score (het aantal keren dat de proefpersoon onder sociale druk eerder gegeven Yield-antwoorden wijzigt).

Engels en Scandinavisch onderzoek naar de psychometrische kwaliteiten van de GSS heeft grosso modo bemoedigende resultaten opgeleverd (zie voor uitvoerig commentaar, Gudjonsson, 1992; Register & Kihlstrom, 1988). Zo is de interne consistentie van de Yield- en Shift-schalen voldoende, leveren factoranalyses een structuur op waarin deze twee schalen zijn terug te vinden en blijkt de test-herteststabiliteit van de schalen acceptabel. Over de validiteit van de GSS is minder bekend. Gudjonsson (1992; zie ook Gudjonsson & Sigurdsson, 1996) verzamelde GSS-scores van twee groepen verdachten: zij die tijdens politieverhoren een

Score	Yield Volwassenen (n=136)	Yield Adolescenten (n=91)	Shift Volwassenen (n=80)
0	0	0.0	12.5
1	6.6	2.2	35.0
2	19.1	7.7	55.0
3	31.6	18.7	71.3
4	44.1	29.7	81.3
5	63.2	52.7	88.8
6	74.3	73.6	97.5
7	84.6	81.3	98.8
8	91.2	93.4	100.0
9	96.3	96.7	
10	97.1	98.9	
11	99.3	100.0	
12	100.0		
13			
14			
15			

Tabel 1. Cumulatieve percentages van de GSS-NL Yield- en Shift-scores zoals vastgesteld bij adolescenten (mavo-leerlingen) en volwassenen (studenten)

bekentenis aflegden maar die later weer introkken, en zij die consequent ontkenden. Verdachten die later hun bekentenis introkken, bleken significant hogere suggestibiliteitscores te hebben dan verdachten die hardnekkig ontkenden. Dat verschil bleef bestaan indien gecorrigeerd werd voor intelligentie en geheugencapaciteit van de verdachten. Ook in andere opzichten heeft onderzoek naar de GSS theoretisch consistente resultaten opgeleverd. Een recente studie van Blagrove (1996) liet bijvoorbeeld zien dat slaapdeprivatie leidt tot hogere Yield- en Shift-scores.

Toepassingen

Gudjonsson (1992) beveelt zijn test aan als instrument om verdachten te identificeren die vatbaar zijn voor 'erroneous testimony during questioning' (p. 133). De redenering die hij daarbij volgt, komt hier op neer: een bekentenis die tijdens een indringend verhoor wordt afgelegd maar later weer wordt ingetrokken, is dubieus als de betrokken verdachte hoge GSS-scores heeft. Bij zulke gevallen moet men er serieus rekening mee houden dat eerder afgelegde bekentenissen het resultaat zijn van suggestibiliteit en niet van criminele betrokkenheid. In *The psychology of interrogations, confessions, and testimony* geeft Gudjonsson (1992) een aantal treffende illustraties van de toepasbaarheid van de GSS. Een van de meer spectaculaire voorbeelden is dat van de Guildford Four, waarbij vier personen verdacht werden van IRA-bomaanslagen in de plaats Guildford. In 1975 werden ze tot levenslang veroordeeld op basis van hun eigen bekentenissen. Na veertien jaar in gevangenschap te hebben doorgebracht, werd in 1989 het oorspronkelijke vonnis vernietigd en kwam het viertal vrij. Een belangrijke rol was daarbij weggelegd voor Gudjonssons deskundigenbericht waarin hij gegevens rapporteerde over de suggestibiliteit van één van de verdachten.

GSS-NL**Verhaal**

Anna Pietersen uit Zuid-Beveland was op vakantie in Spanje toen ze vlakbij haar hotel werd lastiggevallen en beroofd van haar handtas, die 50 gulden bevatte, girobetaalkaarten en haar paspoort. Ze riep om hulp en probeerde een gevecht aan te gaan door één van de aanvallers in zijn buik te trappen. Een politie-auto arriveerde kort daarna en de vrouw werd naar het dichtstbijzijnde politiebureau gebracht, waar ze verhoord werd door rechercheur Delgado. De vrouw vertelde dat ze was aangevallen door drie mannen, één van hen had een Aziatisch uiterlijk. De mannen waren begin

twintig en hadden een slank postuur. De politieman was aangedaan door het verhaal van de vrouw en raadde haar aan contact op te nemen met de Nederlandse ambassade. Zes dagen later ontdekte de politie de handtas van de vrouw, maar de inhoud werd nooit teruggevonden. Drie mannen werden vervolgens aangehouden. Twee van hen werden veroordeeld tot een gevangenisstraf. Slechts één van hen was eerder veroordeeld voor een soortgelijk misdrijf. De vrouw keerde terug naar Nederland met haar man Simon en twee vrienden, maar ze bleef bang om alleen ergens naar toe te gaan.

Vragen

1. Heette de man van de vrouw Simon?
2. Bevatte de handtas 50 of 100 gulden?
3. Hoeveel aanvallers werden tot een gevangenisstraf veroordeeld?
4. Heette de vrouw Anna Paulussen?
5. Werd de vrouw verhoord door een rechercheur of door een gewone politieagent?
6. Waren de aanvallers blank of zwart?
7. Werd de vrouw naar het hoofdbureau van politie gebracht?
8. Werd de handtas van de vrouw beschadigd tijdens het gevecht?
9. Was de vrouw op vakantie in Spanje?
10. Werden de aanvallers zes weken na hun arrestatie veroordeeld?
11. Werd de vrouw door haar man gesteund tijdens het politieverhoor?
12. Sloeg de vrouw één van de aanvallers met de vuist of met de handtas?
13. Kwam de vrouw uit Zuid-Beveland?
14. Schreeuwde één van de aanvallers tegen de vrouw?
15. Waren de aanvallers groot of klein?
16. Werden de aanvallers bang van het geschreeuw van de vrouw?
17. Heette de politieman Delgado?
18. Bracht de politie de vrouw terug naar het hotel?
19. Waren de aanvallers bewapend met messen of met pistolen?
20. Scheurden de kleren van de vrouw tijdens het gevecht?
21. Had de vrouw één of twee kinderen?
22. Raadde de politieman de vrouw aan om contact op te nemen met de Nederlandse politie of met de Nederlandse ambassade?
23. Werd de vrouw vlakbij of ver van haar hotel aangevallen?
24. Hoeveel dagen na de aanval vond de politie de handtas terug?
25. Ging de bril van de vrouw stuk tijdens het gevecht?
26. Wat werd er teruggevonden van de inhoud van de tas?
27. Hoeveel van de aanvallers waren al eens eerder voor zo'n misdrijf veroordeeld?
28. Wat zat er nog meer in de handtas toen die gestolen werd?
29. Hoe oud waren de aanvallers ongeveer?
30. Arriveerde de politie op de plek des onheils met de auto of waren ze te voet?

Scoring

Vijftien van de 30 vragen zijn suggestief, te weten vraag 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 25. Wanneer de respondent 'meegaat' in de suggestie, scoort hij/zij één punt op de betreffende vraag (wanneer de respondent ontkennend antwoordt of zegt het antwoord niet te weten, scoort hij/zij geen punt). De maximale score op de Yield-schaal is dus 15. De overige vragen

vormen de geheugenschaal. Hier geldt dat één punt wordt toegekend voor elke goed beantwoorde vraag. Ook hier is de maximale score dus 15 punten. De Shift-score wordt berekend door alle veranderingen van de antwoorden bij de tweede afname van de GSS op te tellen.

Sinds kort wordt door een aantal psychotherapeuten nog een heel andere toepassing van de GSS gepropageerd. Het betreft dan het verschijnsel van de zogenaamde 'hervonden herinneringen', dat wil zeggen herinneringen aan traumatische jeugdervaringen die pas tijdens een psychotherapie ontstaan. Met name als dergelijke herinneringen aanleiding geven tot juridische actie, rijst onmiddellijk de vraag hoe authentiek ze zijn (Crombag & Merckelbach, 1996). Hammond (1995) schrijft over deze kwestie: 'With my abuse patients, I now take part of one interview to administer the Gudjonsson Scale of Interrogative Suggestibility [...] which evaluates how easily a patient's memory is influenced by leading questions in an interview context' (p. 108). Een vergelijkbaar advies is te vinden bij Brown (1995). Inmiddels zijn wij de eerste Nederlandse strafzaak al tegengekomen waarin de GSS figureerde als een instrument om de geloofwaardigheid van hervonden herinneringen te evalueren.

Nederlandse vertaling van de GSS

Uit het voorgaande kan worden afgeleid dat de GSS een toenemende populariteit geniet, niet alleen inzake valse bekentenissen, maar ook bij hervonden herinneringen. Met deze ontwikkeling in het achterhoofd maakten wij een aangepaste vertaling van de GSS en onderwierpen deze voorlopige versie aan psychometrisch onderzoek. De resultaten daarvan zullen we hieronder summier beschrijven. Vooraf dient echter een aantal technische opmerkingen te worden gemaakt. Om te beginnen voegden wij aan de vijf 'true items' van de oorspronkelijke GSS tien nieuwe items toe, zodat een volwaardige geheugenschaal ontstond. Zodoende omvat onze Nederlandse versie van de GSS drie schalen (geheugen, Yield en Shift) met elk vijftien vragen. De volledige GSS-NL is bijgaand afgedrukt. Ten tweede werd de GSS in een aantal van de hieronder te beschrijven studies klassikaal afgenomen. Zo'n procedure legt beperkingen op aan de test. Op een overtuigende manier sociale druk uitoefenen behoort dan niet tot de mogelijkheden en vandaar dat in die studies enkel de geheugen- en de Yield-schaal werden meegenomen.

In een eerste pilotstudie vulden veertig studenten de vertaalde en aangepaste GSS in. Dat gebeurde op individuele basis. Aldus werden geheugen-, Yield-, en Shift-scores verkregen. De interne consistentie van de GSS-NL-schalen was bescheiden, maar voldoende: maximale alfacoëfficiënten voor de geheugen-, Yield- en Shift-schaal waren respectievelijk 0.73, 0.79 en 0.75. Om een indicatie te krijgen van de stabiliteit van de GSS-NL, werd bij deze proefpersonen vier weken later de geheugen- en de Yield-schaal voor een tweede keer afgenomen. De test-hertestcorrelaties van de GSS-NL bleken significant, maar aan de lage kant: voor de geheugen-schaal: $r(40) = 0.36$, $P < 0.05$; en voor de Yield-schaal: $r(40) = 0.55$, $P < 0.01$.

In een drietal vervolgstudies vonden we voorzichtige aanwijzingen voor de validiteit van de Nederlandse GSS. Een eerste studie was bedoeld om inzicht te verwerven in de concurrente validiteit van de GSS-NL. Daartoe ontwierp één van ons (P.v.K.) op basis van Gudjonsson (1987) een parallelle versie van de GSS (hierna GSS-NL2 te noemen). Deze

versie gaat uit van een ander type verhaal en omvat derhalve andere geheugen- en Yield-items. In een steekproef van studenten ($N=40$) bleken de suggestibiliteitscores van de GSS-NL en de GSS-NL2 (vastgesteld voor alleen de Yield-schaal), zoals verwacht, significant met elkaar te correleren: $r(40) = 0.51$, $P < 0.01$.

Een tweede studie was gericht op de samenhang tussen leeftijd en GSS-NL. Onderzoek naar leeftijdsverschillen in suggestibiliteit laat over het algemeen zien dat jeugdigen meer suggestibel zijn dan volwassenen (bijvoorbeeld Daniëlsdottir, Sigurgeirdottir, Einarsdottir & Haraldsson, 1993). Teneinde na te gaan of de Nederlandse GSS sensitief genoeg is om een dergelijk leeftijdseffect te detecteren, werden GSS-NL Yield-scores van een groep mavo-leerlingen ($N=91$; gemiddelde leeftijd: 13.5 jaar; bereik 12-16 jaar) vergeleken met die van eerstejaars studenten ($N=56$; gemiddelde leeftijd: 18.9 jaar; bereik 18-21 jaar). De tieners en adolescenten bleken significant hogere suggestibiliteitscores te hebben dan de studenten: een eerste aanwijzing voor de construct validiteit van de Nederlandse GSS. De gemiddelde Yield-scores waren respectievelijk 5.4 ($SD=2.1$) en 4.2 ($SD=2.1$) [$t(145)=3.5$, $P < 0.001$].

Een derde studie, ten slotte, vond enige ondersteuning voor de predictieve validiteit van de GSS-NL. In die studie zag een groep studenten ($N=53$) een diaserie over een ongeluk. Vervolgens kregen de studenten allerlei vragen over de dia's, waaronder ook een aantal misleidende vragen. Tevens vulden ze de GSS-NL in. Er werd een significant verband gevonden tussen de Yield-schaal van de GSS-NL en mate waarin de studenten zich lieten misleiden door suggestieve vragen omtrent de diaserie: $r(53)=0.22$, $P < 0.05$.

Tabel 1 geeft bij wijze van aanzet voor Nederlandse normgegevens frequenties van de GSS-NL Yield- en Shift-scores.

Discussie

Ook in Nederlandse rechtszaken komt met enige regelmaat het verschijnsel voor dat eerder afgelegde bekentenissen worden ingetrokken. Daarbij ontstaat nogal eens discussie over de vraag hoe suggestibel de verdachte is. Vanuit dat perspectief zou men kunnen zeggen dat de forensische psychologie in ons land gebaat is bij een instrument zoals de GSS. De hierboven gepresenteerde gegevens maken echter duidelijk dat de vertaalde versie van de GSS voorlopig met de nodige behoedzaamheid moet worden ingezet. De interne consistentie is weliswaar acceptabel en er zijn ook wel indicaties voor de validiteit van deze vertaalde versie, maar tegelijkertijd blijkt de stabiliteit onder de maat. De GSS pretendeert een 'trait' (interrogatieve suggestibiliteit) te meten die onder speciale omstandigheden (langdurige ondervraging, slaapdeprivatie) kan resulteren in valse bekentenissen (Gudjonsson, 1992). Het minste dat men derhalve van GSS-NL-scores mag verwachten is dat ze stabiel blijven in de loop van de tijd. Die stabiliteit valt echter tegen. Opmerkelijk genoeg rapporteert Gudjonsson (1984; 1992) aanmerkelijk hogere test-hertestcorrelaties voor de GSS, namelijk correlaties die cirkelen rondom de .80. Deze discrepantie zou wel eens te maken kunnen hebben met het feit dat onze test-hertestgegevens gebaseerd zijn op een steekproef van studenten terwijl Gudjonssons steekproeven heterogener wa-

ren samengesteld. Dat punt is van belang omdat men mag verwachten dat studenten relatief veel correcte details van het GSS-verhaal onthouden en bijgevolg minder vatbaar zijn voor suggestieve invloeden. Dat geldt *a fortiori* als de studenten hetzelfde verhaal een aantal weken later nogmaals voorgelegd krijgen. Zo'n procedure leidt tot stijgende geheugenprestaties en dalende GSS-scores, die een ook nog eens een geringe variabiliteit vertonen ('restriction-of-range'). Het een en ander legt beperkingen op aan de correlaties die men kan vinden.

Een zekere mate van predictieve validiteit van de Nederlandse versie van de GSS bleek uit het gegeven dat er een significante correlatie bestond tussen Yield-scores van de GSS-NL en bevattelijkheid voor suggestieve vragen over een diaserie. Weliswaar was ook deze correlatie bescheiden van omvang ($r=0.22$), maar opnieuw past hier de kanttekening dat de gegevens gebaseerd zijn op een steekproef van studenten.

Al met al kan de Nederlandse GSS op dit moment hooguit veelbelovend worden genoemd. Er bestaat duidelijk behoefte aan gegevens gebaseerd op meer heterogeen samengestelde steekproeven. Wellicht moet men ervanuitgaan dat suggestibiliteit die aanzet tot valse bekentenissen een 'outlier'-probleem is. Een poging om een dergelijke graad van suggestibiliteit te meten met een instrument als de GSS veronderstelt sterk heterogene steekproeven. In afwachting van zulke studies is het raadzaam de GSS-NL vooralsnog te beschouwen als research-instrument. Toepassing van de GSS-NL bij strafzaken waarin hervonden herinneringen een rol spelen lijkt ons op dit moment onverstandig. Een gedetailleerd inzicht in de psychometrische kwaliteiten van de Nederlandse GSS, maar ook goede normgegevens ontbreken immers. Daarnaast kan bij dit soort zaken de meer principiële vraag worden gesteld of interrogatieve suggestibiliteit nu wel zo'n relevante variabele is. De GSS werd uitdrukkelijk ontwikkeld met het oog op justitiële ondervragings-situaties. De positie van een verdachte die bloot staat aan een indringend politie-interview lijkt toch fundamenteel anders dan die van de cliënt in psychotherapie. De GSS zou daarom wel eens een onnauwkeurige schatting kunnen opleveren van het risico op pseudoherinneringen tijdens therapie. Voorzover daar gegevens over bestaan, zijn pseudoherinneringen in de therapeutische context vooral een functie van speciale behandelmethodes (bijvoorbeeld hypnose) enerzijds en persoonlijkheidsvariabelen (bijvoorbeeld 'fantasy proneness') anderzijds (Loftus, 1996).

Dat alles neemt overigens niet weg dat het interessant en informatief kan zijn om de psychopathologische correlaten van GSS-scores in kaart te brengen. Zo vonden wij in een van de boven beschreven studies een behoorlijke correlatie [$r(40) = 0.40$; $P < 0.01$] tussen de frequentie van dissociatieve ervaringen zoals gemeten met de Dissociative Experiences Scale (DES; Ross, Joshi & Currie, 1991) en Yield-scores van de GSS-NL. De DES bevat onder andere vragen die gaan over de verwarring tussen herinneringen en fantasie. Het verbindend element tussen hoge DES- en GSS-scores zou daarom wel eens chronische twijfel aan de accuratesse van het eigen geheugen ('memory distrust'; zie Sigurdsson & Gudjonsson, 1996) kunnen zijn. Meer onderzoek langs deze lijnen is zeker nuttig, maar of de kennis die daarmee

verkregen wordt ook onmiddellijk in de forensische praktijk te gelde kan worden gemaakt, staat te bezien.

Noten

1. Vandaar dat het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) zich in een persbericht d.d. 17 oktober 1996 negatief uitliet over de Zaanse verhoormethode. In dat persbericht stelt het NIP: 'Het doen toemenen van valse bekentenissen maakt de Zaanse verhoormethode onbetrouwbaar [...]'
2. De test werd voor forensische toepassingen uitgegeven door Psychology Press (Hove; East Sussex; Engeland).

Literatuur

- Blagrove, M. (1996). Effects of length of sleep deprivation on interrogative suggestibility. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 2, 48-59.
- Brown, D. (1995). Pseudomemories: the standard of science and the standard of care in trauma treatment. *American Journal of Clinical Hypnosis*, 37, 1-24.
- Crombag, H.F.M., Van Koppen, P.J. & Wagenaar, W.A.W. (1994). *Dubieuze zaken. De psychologie van het strafrechtelijk bewijs*. Amsterdam: Contact.
- Crombag, H.F.M. & Merckelbach, H.L.G.J. (1996). *Hervonden herinneringen en andere misverstanden*. Amsterdam: Contact.
- Danielsdottir, G., Sigurgeirsdottir, S., Einarsdottir, H.R. & Haraldsson, E. (1993). Interrogative suggestibility in children and its relationship with memory and vocabulary. *Personality and Individual Differences*, 14, 499-502.
- Gudjonsson, G.H. (1984). A new scale of interrogative suggestibility. *Personality and Individual Differences*, 5, 303-314.
- Gudjonsson, G.H. (1987). A parallel form of the Gudjonsson Suggestibility Scale. *British Journal of Clinical Psychology*, 26, 215-221.
- Gudjonsson, G.H. (1992). *The psychology of interrogations, confessions and testimony*. Chichester: Wiley.
- Gudjonsson, G.H. & Sigurdsson, J.F. (1994). How frequently do false confessions occur? An empirical study among prison inmates. *Psychology, Crime, and the Law*, 1, 21-26.
- Hammond, D.C. (1995). Hypnosis, false memories, and guidelines for using hypnosis with potential victims of abuse. In D.C. Hammond, R.B. Garver, C.B. Mutter et al. (Eds.). *Clinical hypnosis and memory: guidelines for clinicians and for forensic hypnosis*. Chicago: American Society of Clinical Hypnosis Press.
- Kalven, H. & Zeisel, H. (1966). *The American jury*. Boston: Little Brown.
- Kassin, S.M. (1997). The psychology of confession evidence. *American Psychologist*, 52, 221-233.
- Loftus, E. F. (1996). Memory distortion and false memory creation. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and Law*, 24, 281-295.
- Register, P.A. & Kihlstrom, J.F. (1988). Hypnosis and interrogative suggestibility. *Personality and Individual Differences*, 9, 549-558.
- Roche, S.M. & McConkey, K.M. (1990). Absorption: nature, assessment, and correlates. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 91-101.
- Ross, C.A., Joshi, S. & Currie, R. (1991). Dissociative experiences in the general population: a factor analysis. *Hospital and Community Psychiatry*, 42, 297-301.
- Sigurdsson, J.F. & Gudjonsson, G.H. (1996). The psychological characteristics of false confessors: a study among Icelandic prison inmates and juvenile offenders. *Personality and Individual Differences*, 20, 321-329.
- Vrij, A. (1997). Verhoren van de verdachte en bekentenissen. In P. J. van Koppen, D.J. Hessing & H.F.M. Crombag (red.), *Het hart van de zaak. Psychologie van het recht* (p. 450-473). Deventer: Gouda Quint.

Prof.dr. H. Merckelbach, dr. P. Muris, dr. I. Wessel en mr.dr.s. E. Rassin zijn als onderzoekers werkzaam bij de vakgroep Psychologie van de Universiteit Maastricht. Dr. P.J. van Koppen is als rechtspsycholoog verbonden aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Leiden. Dr. C. Meesters is als ontwikkelingspsycholoog werkzaam bij de vakgroep Differentiële en Experimentele Psychologie van de Universiteit Maastricht. Mariëtte Cranen studeert Gezondheidswetenschappen aan de Universiteit Maastricht. Correspondentieadres: prof.dr. H. Merckelbach, vakgroep Psychologie, Universiteit Maastricht; Postbus 616, 6200 MD, Maastricht.